

Arkeologi och bevarande

Skissering av problemområde

När jag beskriver tillståndet för det norska och svenska arkeologiska materialet och lägger synpunkter på bevarandeproblemen, deras orsaker och möjligheterna att komma tillrätta med dem, vill jag genast lägga in ett förbehåll: Ibsens maning genom Peer Gynt — ”man må ta utgangspunkt i fornuften i dens nåvaerende fase”. Jag gör det därför att jag vet att frågorna är så komplexa, att de måste bearbetas i omgångar och bara undan för undan kan smältas.

När jag i fortsättningen säger jag, grundar sig mina uppgifter på resultat som Jenny-Rita Naess och jag kommit fram till i projektet ”Arkeologi och bevarande. Ett ämnes syn på sitt källmaterial.”

Jag kommer att inrikta mig på de inhemska arkeologiska fyndmaterialen i Norge och Sverige. Det jag säger om tillstånden grundar sig huvudsakligen på uppgifter från två utredningar: ”Konservering av gjenstanter ved norske museer”, NOU 1983:33, och ”Problem kring det arkeologiska föremålsbeståndet i svenska museer”, RAÄ 1985:4 (stencilerad remissupplaga redan 1981). Uppgifterna om det arkeologiska materialets tillstånd har för den första tagits fram av Jenny-Rita Naess och för den senare av mig.

Utredningarna är viktiga ur den aspekten att det är första gången man tar fram översikter över vad som bevaras, vad som dokumenteras och tillståndet för det arkeologiska materialet, vars problem med dessa utredningar blivit synliga.

En påminnelse om hur komplicerad bevarandefrågan är, också på det museipolitiska planet, har den diskussion som förts inom Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museers (RAÄ/SHMM) referensgrupp för fyndhanteringsfrågor varit.

Diskussionen, som i delar är publicerad i *Fornvännen* 1985:1, uppenbarade att det finns ett gap mellan den ”rena forskningen” och den samhällsanpassade arkeologiska yrkesverksamheten. Den visade också att en diskussion baserad på enbart ett av dessa områden inte leder fram till intressanta problemställningar, snarare till urspårningar i förhållande till det som är bevarandearbetets huvudfrågor: Varför, vad och hur skall vi bevara?

Sverige har ett komplicerat system för arkeologisk verksamhet inom kulturminnesvården: fornlämningarna inventeras genom Riksantikvarieämbetet (RAÄ) och bevakas i regionalorganisationen av länsantikvarierna och länsmuseumerna. Nödvändiga utgrävningar utförs av Riksantikvarieämbetet och länsmuseumerna. Föremålen registreras och konserveras i regel av Historiska museet (SHM), Myntkabinettet (KMK) och Tekniska institutionen (TI) vid RAÄ/SHMM. Fynden fördelas genom Riksantikvarieämbetet till vissa museer eller stannar kvar på de båda museerna inom myndigheten. SHM och KMK har också en roll som central-

museer för svensk arkeologi och numismatik, dvs ansvar för utvecklingen av metoder för dokumentation, förvaring och materialets allmänna säkerhet.

De arkeologiska universitetsinstitutionernas grävningssprojekt för utbildning och forskning avkastar också stora fyndmaterial. I Norge har denna diskussion ännu inte funnit vägen till tidskrifterna annat än i mycket generella vändningar i allmänmuseala tidskrifter. Avslöjandena i samband med konserveringsutredningen har föregått muntligt på de norska arkeologmötena och vid de interna museiföredragningarna. Detta kan ha samband med att den arkeologiska verksamheten i Norge organisatoriskt sett inte är så komplicerad som i Sverige. Bortsett från Tromsø, där musei- och undervisningsavdelningarna sorterar under olika fakulteter, är den samlad. Det är först från ca 1970 som riksantikvariens medvetet har gått in för att bygga upp en grävningssinstitution inom ramen för organisationen. Avståndet mellan de olika delarna av systemet har därför inte växt sig så starkt som i Sverige. Det betyder emellertid inte att man är utan problem. Kompetensstriden mellan riksantikvariens och de arkeologiska museerna i samband med bl.a. behandlingen av dokumentationsmaterialet från riksantikvariens grävningar har pågått i ca 20 år utan att man har kommit lösningen närmare.

Jag menar att de attityder som är betingade av eller betingas av ansvarsuppdelningen utgör en stor fara för det arkeologiska källmaterialets hantering och bevarande.

Vad är arkeologiskt material?

Arkeologiskt material består av varje spår av mänsklig verksamhet som kan upptäckas på land eller i vatten. Det rör sig enkelt sagt om sammansatta, *icke flyttbara fenomen*; hus, väganläggningar, gravar, odlad mark, stenbrott; om *flyttbara föremål* eller delar av sådana; om *”icke-föremål”*: Uppsamlad råmaterial för vidare bearbetning, avfall efter produktion, matrester, skelett, sädeskorn och fröer, aska och förändringar i jordlagret.

Arkeologiskt material är inte tidsbegränsat. Om föremålet/fenomenet har gått ur bruk och bara finns som lämningar i jorden eller i vattnet, och måste hämtas fram med arkeologiska metoder och skall brukas till kulturhistoriska slutledningar är det arkeologiskt material. Betydande arkeologiskt material måste omsättas i skrift, teckningar o.l. Också sådant material är arkeologiskt källmaterial.

Bevarande av arkeologiskt material

Hur kan då det arkeologiska materialet klassificeras i bevarandesammanhang?

Jag sätter här upp fyra grupper:

- föremål, dvs artefakter och avfall
- obearbetat naturvetenskapligt material med arkeologisk anknytning, det jag tidigare kallade *”icke-föremål”*
- fasta fornlämningar/kulturlandskap
- dokumentationsmaterial, t.ex. rapporter, ritningar, bilder, avstöpningar osv.

En stor del av den kulturhistoriska kunskapen som vi letar efter kommer fram genom tolkning av sammanhangen mellan de olika delarna, t.ex. föremålets inbördes placering i fasta fornlämningar, de fasta fornlämningarnas placering

i förhållande till varandra och miljön i övrigt. I bevarandesammanhang är detta inte oväsentligt.

Den här uppdelningen har också en viss organisatorisk betydelse, eftersom materialet delvis administreras av olika instanser. Det gäller både Norge och Sverige. En följd av detta blir problem om vem som har ansvar för helheten eller delar av den.

Tillståndsbeskrivning — det flyttbara arkeologiska materialet

Det är först och främst det flyttbara arkeologiska materialet jag kommer att uppehålla mig vid, artefakter, ekofakter och geofakter.

A r t e f a k t e r

Det rör sig om grova skattningar när jag nu försöker ge mig in på mängdangivelsen. Statistiken över materialet är ofullständig. Registreringssätten är inte enhetliga utan varierar från institution till institution och också inom samma institution beroende på om materialet härstammar från medeltidsgrävningar, har stora fyndmängder eller är ett tillfälligt inkommet föremål/föremål från en mindre undersökning osv. Registreringssystemen har också förändrats över tid.

Antalet museinumner säger därför litet om man inte samtidigt vet något om samlingarnas art, ålder och brukade registreringssystem.

I de svenska regionala och kommunala museerna ligger stora fyndmängder från t.ex. stadsgrävningar, medeltidskyrkor och borgar med "bortglömda" rapporteringsrestanser sedan femtio år tillbaka och mer. Merparten av det arkeologiska materialet i dessa museer härrör just från medeltid och nyare tid.

För den fortsatta redovisningen blir det naturligt att dela upp det *flyttbara materialet i tre grupper:*

- det gamla materialet i samlingarna
- det liggande obearbetade materialet
- det ännu uppgrävda materialet.

Besluten för det arkeologiska materialet fattas i alla väsentliga delar vid urvalet, dvs vid undersökningen. Därför är planeringen inför denna (för det oundersökta materialet) viktig. Det kräver kunskap på många olika plan: om forskningsläge, utställningsbehov osv. Och inte minst kräver det kunskap om det redan uppgrävda materialet.

D o k u m e n t a t i o n

De norska beräkningarna är gjorda av Jenny-Rita Naess på grundval av de upplysningar hon fått från museerna och Riksantikvaren.

Det finns ca 1 miljon föremål från arkeologiska undersökningar i norska museer (Fig 1). Två tredjedelar antas vara från medeltid och senare tid. De här huvudsakligen kommit in under de senaste 20 åren. Talen har kommit fram på följande sätt:

Den publicerade tillväxten över oldsaker i norska museer visar 86 921 museinumner. Med en nyckel på 3,2 föremål per museinumner blir det minst 268 177 katalogiserade föremål, vilka är klassificerade, märkta och fysiskt placerade i

Institusjon:	Publiserte museumsnummer pr. 1979	Ikke publisert årstilvekst (aksepsjonsført/ffnr)	Beregnet antall enkelgjenstander
AmS	9 601	1971–79 = 9 år (stipulert) 2 880 gjenstander	32 000
DKNVS, Museet	19 582	1976–79 = 4 år (stipulert) 1 280 gjenstander	65 580
Perlen			600
RA's bygravninger			68 000
Historisk museum, Bergen	12 199	1971–79 = 9 år (stipulert) 2 880	42 000
Brygge-gravnin- gene			300 000
Borgsund (kaupangen). (RA's bygravning- er)		Ikke beregnet	Ikke beregnet
Tromsø museum	4 908	1958–79 = 21 år	31 400
(Svalbard – Jan Mayen)			4 500
Universitetets Oldsakssamling (RA's by- og kirkegravninger)	34 706	1977–79 = 2 år	500 000
		Ikke beregnet	Ikke beregnet
Ålesund museum Hamar/Domkirke- odden	5 925	(avsluttet pr. 1960)	5 925
Univ. mynt- kabinett			12 000
Norsk sjøfarts- museum			70 000
Stavanger sjø- fartsmuseum			8 000 (f.fnr)
			4 000 (f.fnr)
	86 921	ca. 45 års tilvekst	ca. 1 mill.

Fig 1. Översikt över föremålsmaterial i norska institutioner. I denna översikt ingår inte arkeologiskt material som är deponerat på naturvetenskapliga institut, såsom t.ex. Zoologisk museum i Bergen eller Anatomisk Institutt i Oslo. (Ur *Konservering av gjenstander ved norske museer* NOU 1983:33 s 176).

permanenta samlingar så att de enkelt kan återfinnas. Antalet är högre eftersom museerna har en mer eller mindre lång eftersläpning i publiceringen.

Sammanlagt 45 års tillväxt vid 5 institutioner är bara accessionsfärd, dvs föremålen är temporärt registrerade, men varken katalogiserade eller inordnade i museets samlingar.

En del material från Riksantikvarens grävningar är varken registrerade hos Riksantikvaren eller i "landsdelsmuseerna" utan ligger hos tjänstemännen i avvaktan på slutrapporter. Liknande förhållanden gäller för en del material vid landsdelsmuseerna som hämtas in av projektanställd personal.

Detta betyder att två tredjedelar av det norska uppgrävda materialet ännu inte nått sin slutstation i magasinet.

De svenska beräkningarna har jag själv gjort genom en kombination av okulärbesiktning i samlingarna med räkning av backar — med medeltal 50 föremål per back — och kataloggenomgångar.

<i>Registrerat material</i>	
SHM	Antal föremål 1.050.000
Länsmuseer, kommunala museer, universitetsmuseer, hembygdsgrändar m m	<u>1.360.000</u>
	2.410.000
<i>Ej fyndfördelat material</i>	
SHM	<u>180.000</u>
	180.000
<i>Ej registrerat material</i>	
RAÄ:s UV-kontor samt RAGU i Visby	415.000
Länsmuseer	20.000
Universitet	<u>Icke beräknat</u>
	<u>435.000</u>
	3.025.000

Fig 2. Översikt över arkeologiskt föremålsmaterial i svenska institutioner.

I svenska museer finns mer än 3 miljoner föremål (Fig 2). Av dem ligger 2 414 500 i ordinarie samlingar, flera i de regionala och kommunala museernas samlingar än i SHM:s samlingar. Förhållandet mellan katalogiserade och accessionsförda föremål kan jag inte ange. Dokumentationen i de regionala museerna är inte sådan att går att ta fram. Jag är dock helt klar över att katalogiseringsrestanserna särskilt för det medeltida materialet är mycket stora.

K o n s e r v e r i n g

Ca 180 000 föremål ligger på SHM avvaktande konservering och slutrapport för att kunna fyndfördelas.

Det grävningmaterial som ligger kvar på UV-kontoren och länsmuseerna för rapportskrivning är ännu mer omfattande, uppskattningsvis finns ca 415 000 föremål på kontoren och 20 000 på länsmuseerna. Också universiteten har omfattande rapporteringsrestanser.

Detta innebär att ca en sjättedel av det samlade arkeologiska föremålsbeståndet ligger oregistrerat och okonserverat. Katalogiseringsrestanserna för det gamla materialet är säkert inte mindre.

Dokumentationen ligger således efter. För svenskt vidkommande kan man se detta genom att undersöka hur rapporterna förhåller sig till undersökningarna (Fig 3 a, b).

Metallkonserveringen ligger efter med ca 200 årsverken. Situationen i Norge är inte olik den svenska. På grundval av de översikter som samlats in i samband med

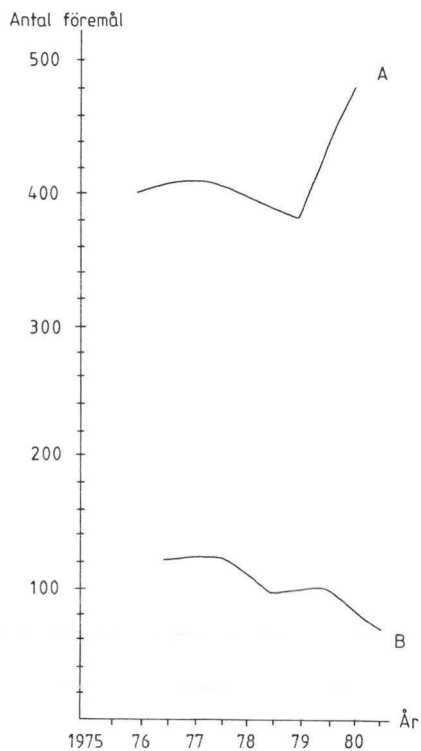

Fig 3a. Översikt över gjorda undersökningar (A) i Sverige och rapporter (B) inkomna till SHMM perioden 1976—1981.

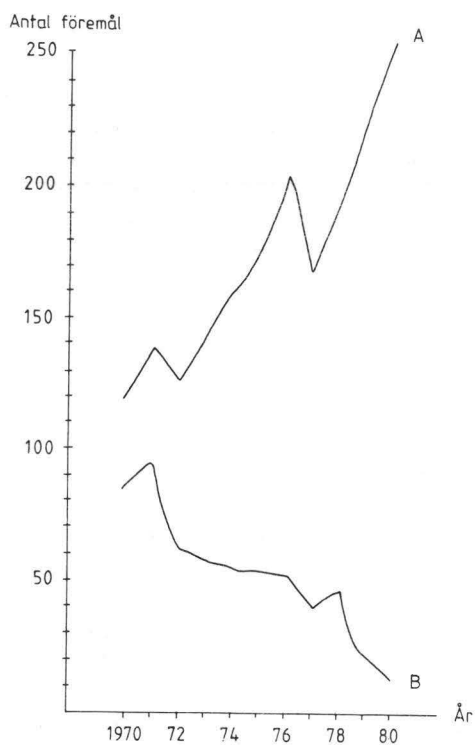

Fig 3b. Översikt över av UV gjorda undersökningar (A) och lämnade rapporter (B) tiden 1970—1980.

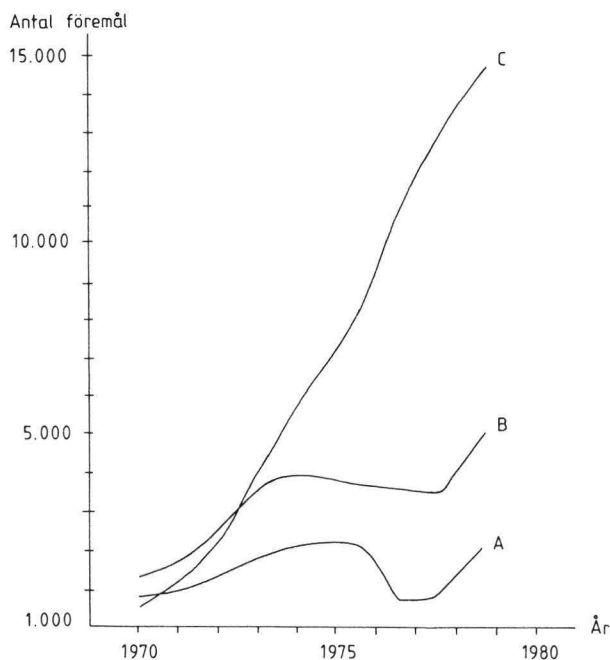

Fig 4a. Översikt över till Universitetets Oldsaksamling (UOO) inkommet (B) och konservervat (A) material för åren 1970—1978 samt ökningen av restanser C under samma tid. (Ur Konservering av gjenstander ved norske museer NOU 1983:33 s 49).

konserveringsutredningen har man kunnat räkna ut omfånget på det museerna karaktäriserar som "restanser, enheter som behöver ögonblicklig hjälp".

Restanserna utgör ca 65 000 enheter som det kommer att ta ca 120 årsverk att konservera. Museernas årliga tillväxt under den senaste 10-årsperioden har varit ca 15 000 enheter. Den totala konserveringskapaciteten i Norge per år har legat på ca 5 000 enheter, dvs man har årligen fyllt på underskottet med ca 10 000 enheter. Sämst ställd är samlingen i Tromsø. Mycket litet av det museet har samlat under 100 år är konservervat.

Restanserna ökar och inget tyder på att det talet kommer att sjunka (Fig 4 a, b).

Om resurserna kan sägas: Norge har 14 personer fördelade på 6 institutioner som konserverar arkeologiskt material och Sverige har 45 personer på 10 institutioner.

Problem med bevarande av "icke-föremål"

Det arkeologiska källmaterialets gränser vidgas undan för undan. Vi bevarar de erkända källkategorierna och accepterar kontinuerligt nya. Det borde ge nytt material i samlingarna. Frågan är i vilken utsträckning det gör det.

Det arkeologiska källmaterial, som är flyttbart, kan delas upp på olika sätt. Utredningen Vårda — Bevara (1980:2, s 33) skilde mellan:

- föremål tillverkade av människor
- biologiskt material

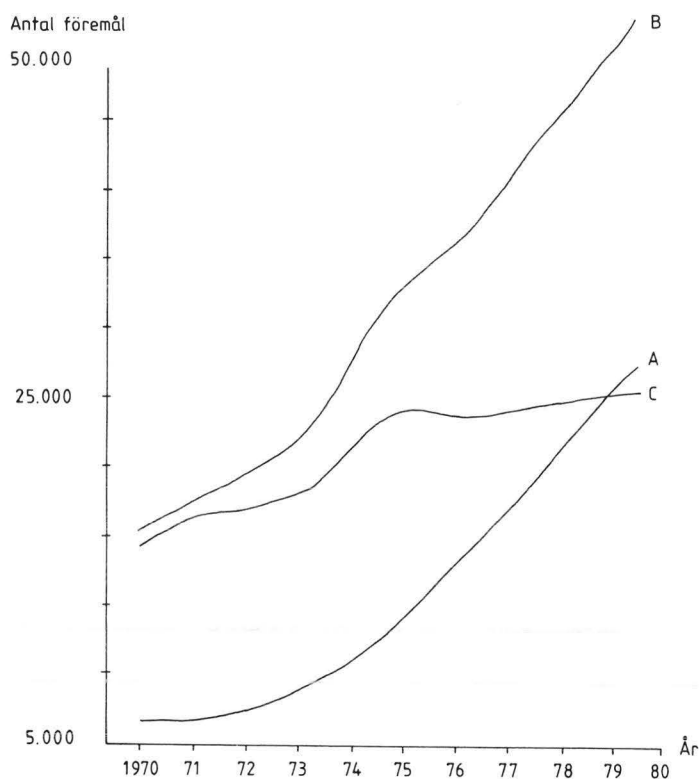

Fig 4b. Konserveringskapacitet (totala tal) vid Det Kgl Norske Videnskabers Selskab Museet (DKNVS) tiden 1970—1979. (Ur Konservering av gjenstander ved norske museer NOU 1983:33 s 195). A = konserverat material, B = inkommet material, C = restanser.

För min förståelse av arkeologin passar det vagare och vidare ordet naturvetenskapligt material bättre än biologiskt. Jag har tidigare kallat det obearbetat naturvetenskapligt material med arkeologisk anknytning. I det kan jag inrymma både ekofakter och geofakter. De sista grupperna är bristvaror i de arkeologiska samlingarna.

Sedan långt tillbaka har man i de svenska och norska samlingarna tagit tillvara kol; till att börja med av intresse att identifiera det träslag som använts i likbålet, senare också för att man fann fröer i kolresterna från boplatsbålen. Tidigt började man också samla skelett och djurben. Vad gäller dokumentationen har praxis varit olika. I bland har dessa fynd fått museinumner, andra gånger inte. Pollenprover t.ex. har inte blivit införda. Därför kan man i dag inte gå tillbaka till t.ex. Lennart von Posts prover från Åsle mosse eller Knut Faegrís från Legoboplatsen. De förra gällde dateringen av en nålad vante från förromersk järnålder, de senare var de första pollenproverna som togs på de äldsta kända norska stenåldersboplatserna.

Det kan ges olika förklaringar till detta. Man kan säga att det ligger i materialet självt. Jag menar att den viktigaste anledningen är att ett klassifikationssystem saknas för detta material inom arkeologin och för den delen också inom de naturvetenskapliga disciplinerna. Det hamnar därför ständigt mellan stolarna.

För svenskt vidkommande har problemet egentligen inte diskuterats. I den norska

konserveringsutredningen tas det upp. Det har också diskuterats i olika sammanhang vid de norska arkeologmötena.

Med en annan vridning kan man säga att det arkeologiska materialet görs till föremål för naturvetenskapliga och teknologiska undersökningar ur fyra olika aspekter:

- för att vidga det kulturhistoriska vetandet
- för att vidga det naturhistoriska/naturvetenskapliga vetandet
- för att bland gängse metoder finna den bästa konserveringsmetoden för det enskilda föremålet
- för att vidareutveckla och förbättra konserveringsmetoderna

De metoder som används är ofta desamma antingen de företas med sikte på t.ex. konservering eller för att öka det kulturhistoriska vetandet.

Naturvetenskapligt material — fynd som är "icke-föremål"

Intressantast i samlingshänseende är den första punkten:

- för att vidga det kulturhistoriska vetandet.

Det är nödvändigt att skilja mellan naturvetenskapligt material och naturvetenskapligt arkeologiskt material. När det samlas in som källmaterial till belysning av kulturhistoriska problemställningar eller för att vidga det kulturhistoriska vetandet är det något annat än när det samlas in för att ge svar på t.ex. zoologiska problemställningar.

Jag vill gärna uppehålla mig något mer vid detta materials bevarande. Här gäller det inte bara tekniker för bevarande och organisation av bevarande, som för det övriga materialet, utan också och väl så mycket attitydförändringar hos oss "kulturarkeologer", så att vi börjar behandla detta material som arkeologiskt föremålsmaterial och inte som icke-arkeologiskt material. Faktum är att "icke-föremålen" medvetet eller omedvetet, också uppfattas som icke-arkeologiskt material och som sådant hamnar utanför arkeologernas ansvar.

I utredningen Vårda! Bevara! diskuterades inte det naturvetenskapliga materialet i sin egenskap av arkeologiskt källmaterial. Just möjligheten att kunna dokumentera existensen av vissa fiskben o d kan ge underlag för en diskussion om dietsammansättningen. För mängdbehandlingar är dokumentationen av skört naturvetenskapligt material ytterst viktigt. För att få fram detta krävs andra och ofta betydligt mer avancerade metoder än zoologerna behöver för sina frågeställningar.

Problemen vad gäller det naturvetenskapliga materialet som arkeologiskt källmaterial ligger på två plan. Det ena är bearbetningen och det andra klassificeringen/identifieringen. Det finns i stor utsträckning ännu inte i de arkeologiska samlingarna.

Det största problemet är, att det naturvetenskapliga materialet kan vara så mycket. En naturvetenskaplig provtagning blir därför alltid en avvägning mellan det ideala och det (o)möjliga. Behandlingen av materialet är avhängig av vilka undersökningar som det senare kan bli aktuellt att utföra på det. Detta måste oftast avgöras redan i fält.

Problem med konservering

I utredningen *Vårda! Bevara!* (1980, 38) definieras användningsområdena för materialet inom naturvetenskaplig verksamhet "som . . .

- typmaterial, dvs ger normer för art- och släktbeskrivningar
- belägg för arters geografiska och/eller tidsmässiga utbredning
- källmaterial för bedömning av förändringar i naturmiljön
- material för att studera inomartsvarianter
- belägg för publicerade arbeten".

I denna indelning av det naturhistoriska materialets bruk tas inte andra eventuella användningsområden upp och i presentationen av det arkeologiska materialet i samma utredning (s 32 f) delas det som sagt in i två grupper:

- föremål tillverkade av människor
- biologiskt material

utan att konsekvenserna härav visavi den naturvetenskapliga insamlingen och konserveringen tas upp till diskussion.

Samtidigt som naturhistorikern undgår att uppfatta sitt material som naturvetenskapligt arkeologiskt källmaterial överlåter arkeologen konserveringen av det naturvetenskapliga arkeologiska materialet till samme naturhistoriker som inte ens tar upp det i sin klassificering. Den arkeologiska dokumentationen fordrar långtidskonservering. En poäng inom arkeologin är att det just är det gamla materialet som ständigt tas upp på nytt för nya problemställningar.

Ur arkeologisk synvinkel är konservering av naturvetenskapligt material en svår fråga. Här går det inte att undan för undan hämta fram "friskt" material som är det vanliga argumentet för att konserveringen generellt är så svagt utvecklade inom det naturhistoriska området. Det verkar ganska enkelt när man definierar konservering på följande sätt: "Inom det naturhistoriska området omfattar konserveringen hela kedjan av materialbehandling". (*Vårda! Bevara!* 1980, 38).

Konservering av föremål

Konserveringskunskap är kunskap som först och främst är intressant i förhållande till annan kunskap. Därför är det intressant att se hur denna andra kunskap är organiserad. Det avgör hur konserveringen blir uppfattad. Både i Sverige och Norge har den arkeologiska konserveringen hittills kunnat hävda en särställning troligen genom sammankopplingen av arkeologin med fornminnesvårdens administrativa indelning mera än genom en medveten attityd till konserveringsproblematiken.

I dag är situationen inte längre så säker. Det hänger ihop med de utredningar i dessa ämnen som gjorts och med museistrukturerna. Både i Sverige och Norge har det kommit utredningar som vill eliminera den arkeologiska konserveringen som ämne och låta den gå in under allmän kulturhistorisk konservering. Utredningarna är inriktade på att lösa specifika problem. De ser på en funktion åt gången över hela museifältet, inte på verksamheten inom ett ämne. Genom sättet dessa utredningar bedrivs på faller centrala problemområden bort. Analyserna når inte in till det som är ämnets egenart.

Jag vill gärna hålla fast vid att arkeologisk konservering är dokumentation och som en integrerad del av arkeologin. Detta kan inte nog understrykas. Arkeologisk konservering är:

- en specialitet i förhållande till annan konservering
- en del av arkeologin snarare än en del av ett generellt konserveringsämne.

När man idag på kulturpolitiskt håll, och detta gäller både Sverige och Norge, försöker placera den arkeologiska föremålshanteringen/förvaltningen i något slags museologiskt inget ämnes land är man på väg att bryta upp delar som är organiskt förenade.

De kulturpolitiska besluten kommer att få följder för dokumentationen i vid bemärkelse och de kommer att påverka inriktningen av insamlingen av arkeologiskt material. För arkeologins utveckling är de långt ifrån oproblematiska.

Den fortsatta analysen pekar på att problemet gäller ansvar.

Mina slutfrågor blir därför:

Ligger ansvaret hos utbildningsinstitutionerna, museerna eller den enskilde arkeologen?

Är det riktigt att det arkeologiska källmaterialet av naturvetenskaplig art i så liten utsträckning samlas in med sikte på att bevaras?

Är bevarandet av det arkeologiska källmaterialet inte en del av ämnet arkeologi?

Är detta ämne, *det arkeologiska källmaterialets bevarande*, av intresse att ta upp på nordiska arkeologmöten?

Om man svarar ja måste det få följder för utbildningen i arkeologi.

Om man svarar ja kan de arkeologiska utbildningsinstitutionerna inte fortsätta med att låtsas som om detta inte är ett undervisningsämne.

Jag menar att vi måste kräva att det kommer in på studieplanen.

L i t t e r a t u r

Offentliga utredningar:

Konservering av gjenstander ved norske museer. *NOU* 1983:33.

Natural Science in Archaeology in Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden. A report to European Science Foundation Committee for Archaeology. Copenhagen 1978.

Vårda! Bevara! Museerna och kulturminnesvården. *Rapport från Kulturrådet* 1980:2.

Lundström, I., (red.) 1985. "En debatt om bevarande och kunskapsproduktion". *Fornvännen* 1985:1.

Lundström, I. & Allard, E., 1985. Problem kring det arkeologiska föremålsbeståndet i svenska museer. *RAÄ-Rapport* 1985:4.

Lundström, I. & Naess, J-R. Arkeologi och bevarande. Ett ämnes syn på sitt källmaterial. Manuskript under bearbetning för tryckning.

D i s k u s s i o n

A. Furingsten: Jag är lite nyfiken på den statistik som Du har gjort, och som ligger till grund för presentationen; — var har Du hämtat den? Jag tänkte t.ex. på den där kurvan över UV:s undersökningar kontra UV:s rapporter t.ex.; — är det bara dom tryckta rapporterna Du där tar upp, eller är det dom tryckta och dom interna? Utvecklingen har ju gått så under den sista tiden, att en allt större del av dom utgrävningar som görs är små utgrävningar och därmed gör man interna s.k. pärmrapporter som inte trycks, medan det är väldigt få som trycks.

- I. Lundström: Dom är plockade både från tryckta och interna gällande perioden fram till 1980.
- A. Furingsten: Är det egen statistik Du för, eller har Du gått och gjort gallup på samtliga grävande institutioner?
- I. Lundström: Jag har dels intervjuat länsmuseumerna, dels har jag gått igenom samlingarna, och dels har jag tittat på . . .
- A. Furingsten: Det innebär alltså att Du har varit ute på UV:s regikontor och fått del av deras fyndmaterial.
- I. Lundström: Jag har varit på två av UV:s kontor, resten har jag fört samtal med.
- J.B. Schnell: Det är lite deprimerande att den enda frågan som kommer på Ingas föredrag är huruvida kurvorna är konstruerade på rätt sätt och hur hon har fått ihop materialet. Ingen, varesig av universitetslärare eller museimän i övrigt, tycks vilja säga någonting i den här frågan. Beror detta på att det är sista punkten på programmet och att vi är allmänt trötta, eller beror det på att arkeologerna inte är intresserade av de här frågeställningarna. Dom är ju centrala, och det är väldigt viktigt att vi verkligen diskuterar det här, för tappar vi materialet på det viset — antingen det beror på bristande konservering eller att vi inte sköter vår rapportskrivning ordentligt eller att vi inte bevarar det i våra museer för framtiden — så tar vi ju bort en väldigt viktig grund för . . .
- E. Baudou: Jag håller med Jan Bertil Schnell. Det här är ju centrala frågor, och eftersom jag är universitetslärare och Du väddade till dom, så tycker jag att jag måste säga något; — att vi inte diskuterar mycket beror ju på att klockan är fem över fem. Detta innebär, att man måste tänka på det här till nästa nordiska arkeologmöte; man måste avsätta tid för sånär gemensamma frågor, för vi har ju onekligen haft för lite tid för det. Föredragen är ju oerhört intressanta och viktiga, men vi måste också ta upp frågor utav den här typen som Inga Lundström aktualiserade.
- K. Ambrosiani: Det lät lite olycksbådande det Du sa, att kulturpolitiska beslut kommer att bidra till o.s.v. Nu undrar jag vilka kulturpolitiska beslut som Du refererar till.
- I. Lundström: Jag tänkte närmast på utredningen Vårda-Bevara, liksom uppdelningen av den, där man inte låter ämnena gripa över i varandra, utan det som är i två ämnens intresse faller bort.
- K. Ambrosiani: Det handlar ju om utredningar och inte beslut. Eftersom dom ligger som utredningar som går på remiss till museer, till universitet o.s.v., så finns det ju alltid möjlighet till att folk hinner reagera.
- I. Lundström: Besluten kommer ju fram i utbildningen, som då får en uppläggning, som man kanske inte är så intresserad av för dom enskilda ämnena.
- K. Ambrosiani: Du menar beslutet om konservatorsutbildning?
- I. Lundström: Ja!